

Квартальне опитування підприємств

Березень 2019

№5 (67)

ГОЛОВНЕ: Бізнес готується до виборів: зростання невизначеності в планах на фоні покращення оцінок бізнес клімату та все більш відчутного браку кваліфікованих працівників.

Коротко про основні результати:

Загальні показники ділового клімату та кон'юнктури:

- Значення Агрегованого показника Перспектив Промисловості зменшилося у IV-му кварталі 2018 року та становило -0,12 (-0,05 у III-му кварталі)
- У IV-му кварталі 2018 року значення Індексу поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві зменшилося та знову стало від'ємним – з +0,06 до -0,08 (повернувшись до значення II-го кварталу).
- Значення Індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації майже дорівнює (та залишається позитивним) III-му кварталу 2018 року та становить 0,28 у IV-му кварталі (0,24 у III-му кварталі).
- Значення Індексу поточного стану ділового середовища залишаючись від'ємним, ще знизилось та становить -0,04 у IV-му кварталі (-0,02 у III-му кварталі).
- У IV-му кварталі 2018 року Індекс очікуваних змін ділового середовища зріс до 0,23 (0,16 у III-му кварталі).

У IV-му кварталі частка менеджерів, що вважають несприятливий регуляторний клімат перешкодою зростанню виробництва, зменшилася до 35,5% з 36,1% у III-му кварталі

Виробництво:

- Значення Індексу змін виробництва зменшилося з 0,23 у III-му кварталі до 0,12 у IV-му кварталі
- Протягом наступних трьох місяців керівники підприємств обережні у очікуваннях: значення Індексу очікуваних змін виробництва зменшилось до -0,02.

Попит:

- Індекс змін внутрішнього попиту у IV-му кварталі дещо зріс та становить 0,14 (0,10 у III-му кварталі).
- У IV-му кварталі керівники підприємств очікують зменшення внутрішнього попиту, значення Індексу очікуваних змін внутрішнього попиту становить -0,04 (0,15 у III-му кварталі)

Зайнятість та ринок праці:

- Значення Індексу змін зайнятості зменшився з -0,02 в III кварталі до -0,09 в IV-му.
- У IV-му кварталі 2018 року (як і в попередніх кварталах) посилились труднощі з пошуком кваліфікованих працівників. Значення відповідного Індексу зросло до 0,61 0,52 в III-му кварталі)

Ціни:

- У IV-му кварталі порівняно до III-го Індекс змін ціни сировини та Індекс цін реалізації також дещо зменшилися (відповідно з 0,59 до 0,56 та з 0,37 до 0,36).
- Значення Індексу очікуваних змін ціни сировини та матеріалів та Індексу очікуваних змін цін реалізації дещо зросли (з 0,39 в III-му до 0,41 в IV-му кварталі та з 0,21 до 0,26 відповідно).

Панель з 300 підприємств обробної промисловості використовується для моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи підприємств.

У цьому випуску представлені результати опитування за жовтень-грудень 2018-го року

Показник: Q4' 2018 до Q3' 2018

Очікування: Q4' 2018 до Q1' 2019

Діловий клімат: оцінка за грудень/січень 2018, очікування на 6 місяців

Автори:
Оксана Кузяків
Анастасія Гулік

Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультаций
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-63-42/60
Факс (+38044) 278-63-36
E-mail: institute@ier.kyiv.ua
<http://www.ier.com.ua>

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ

Агрегований показник перспектив промисловості

Значення Агрегованого показника перспектив промисловості у лютому суттєво знизилосся та становило -0,12 (-0,05 у жовтні). Така зміна зумовлена, зниженням показників усіх компонентів даного індексу, найбільш падіння зафіксовано для індексу «Обсяг нових замовлень» — з 0,26 у жовтні до -0,32 лютому (58 п.п.) та індексу «Очікуваних змін обсягів виробництва» — з 0,18 у жовтні до -0,02 у лютому. Індекс «Запаси готової продукції» зменшився не суттєво з 0,09 до 0,03 (лютий).

Фінансово-економічна ситуація на підприємствах

Оцінка фінансово-економічної ситуації

У IV-му кварталі 2018 року порівняно до III-го кварталу значення індексу поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві зменшилось та знову стало від'ємним (повернувшись до значення II-го кварталу) — з 0,06 до -0,08. Переважна більшість опитаних 71,6%, як в III-му кварталі (64,8%) зазначила відсутність змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві; 18,7% (14,6% у III-му кварталі) опитаних менеджерів вказали на погіршення фінансового становища підприємства, та лише 9,7% (20,6% у III-му кварталі) повідомили про покращення фінансово-економічної ситуації на підприємстві.

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації

Очікування менеджерів щодо фінансово-економічної ситуації підприємств на наступні шість місяців залишаються позитивними. При цьому, саме значення майже дорівнює значенню III кварталу: 0,28 проти 0,24 у III-му кварталі 2018 року. Відповідно частка «оптимістів» становить 32% (31,1%), «песимістів» з 6,1% (до 7,4%). Частка тих, що не очікують змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві становить 61,8% (до 61,5%).

Рівень невизначеності щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві в піврічній перспективі

Частка керівників підприємств, які не змогли дати прогноз на наступні 6-ть місяців щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві, в IV-му кварталі збільшилася до 16% з 12,8% у III-му кварталі. Порівняно до такого ж календарного періоду 2018 року (IV-го кварталу) також зафіксовано збільшення частки тих, хто не зміг визначитися з 11,7% до 16% відповідно.

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації для підприємств різних розмірів та галузей

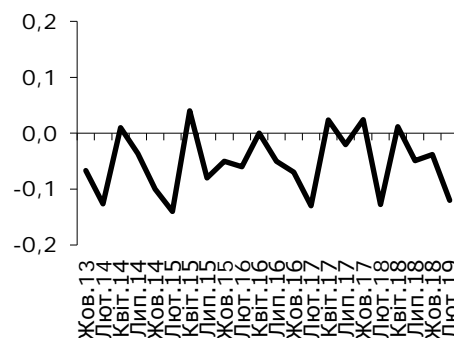
В IV-му кварталі значення індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації практично не відрізняється серед підприємств різних розмірів. Для малих підприємств значення індексу становить 0,22, для середніх дорівнює 0,27 та для великих становить 0,3. Щодо очікуваних змін фінансово-економічної ситуації серед різних галузей промисловості, то вони найбільш оптимістичні в легкій (0,45), важкій (0,38) та деревообробній (0,27) галузях. Найменшим є значення для поліграфії та дорівнює 0,06

Діловий клімат

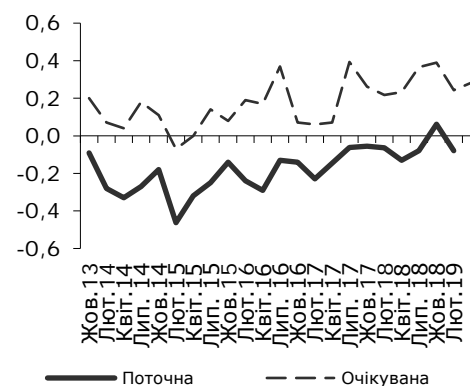
Оцінка ділового середовища

Значення індексу поточного стану ділового середовища залишається від'ємним та дещо знизилосся (-0,04 у IV-му кварталі проти -0,02 у III-му кварталі). Це відбулося через незначне зменшення частки тих, то оцінює ділове середовище позитивно (з 15,8% в III-му кварталі до 12,2% в IV-му). Зазначимо, що й частки тих, хто очікує погіршення середовища практично не змінилась (16,2% в III-му

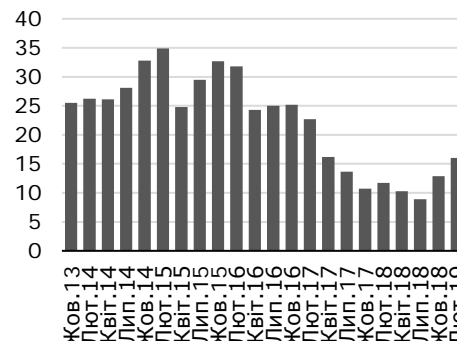
Агрегований показник перспектив промисловості

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

Рівень невизначеності щодо очікуваних змін фінансової ситуації, %

кварталі та 15,9% в IV-му). При цьому частка тих, хто оцінює ділове середовище нейтрально дещо зросла (з 68,0% до 72,0%).

Порівнюючи індекс поточного стану ділового середовища за IV-й квартал 2018 року із відповідним періодом 2017 року, відзначимо, що він значно покращився (-0,15 в IV-му кварталі 2017 до -0,04 в IV-му кварталі 2018 року). Це відбулося за рахунок значного скорочення частки тих, хто оцінює середовище незадовільно – з 24,5% в IV кварталі 2017 року до 15,9% в IV кварталі 2018 року. Та, одночасно збільшенням частки керівників підприємств, які оцінюють бізнес клімат як сприятливий (з відповідно 5% до 12%).

Очікувані зміни ділового середовища

У IV-му кварталі 2018 року індекс очікуваних змін ділового середовища збільшився та залишається позитивним 0,23 (0,15 у III-му кварталі). При цьому більшість менеджерів підприємств не очікує змін ділового середовища впродовж наступного півріччя – 61,9%, 30,5% очікує покращення ділового середовища та зменшилась частка тих, хто очікує погіршення 7,5%.

Очікувані зміни ділового середовища для підприємств різних розмірів та галузей

Значення індексу очікуваних змін ділового середовища традиційно відрізняється для підприємств різних розмірів. У IV-му кварталі 2018 року він становив для малих (0,26), середніх (0,21) та великих (0,18). Всі значення покращились порівняно до попереднього кварталу, найбільший прогрес зафіксовано для великих підприємств – відповідні значення в III-му кварталі дорівнювали 0,20 та 0,16 0,06.

Щодо очікуваних змін ділового середовища серед різних галузей промисловості, то найбільш позитивні значення відповідного індексу для підприємств легкої (0,57), деревообробної (0,31) та харчової промисловості (0,28). Негативних значень даного індексу не спостерігається, але для поліграфії він дорівнює 0.

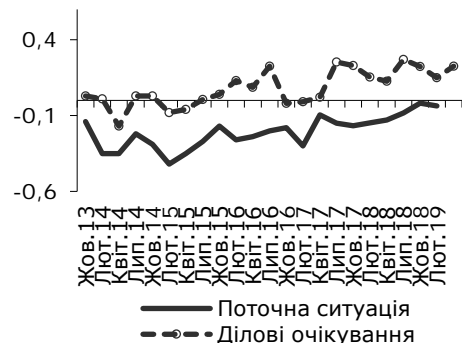
Рівень невизначеності щодо змін ділового середовища в півріччій перспективі

Частка респондентів, які не змогли дати відповідь на питання щодо змін ділового середовища через шість місяців, продовжує тенденцію збільшення (з 13,2% III-му кварталі 2018 року до 16% у IV-му кварталі 2018 року). Порівняно до аналогічного календарного періоду 2017 року вона збільшилась на 5 в.п. — у IV-му кварталі 2017 року 11% опитаних не могли визначитися у своїх очікуваннях.

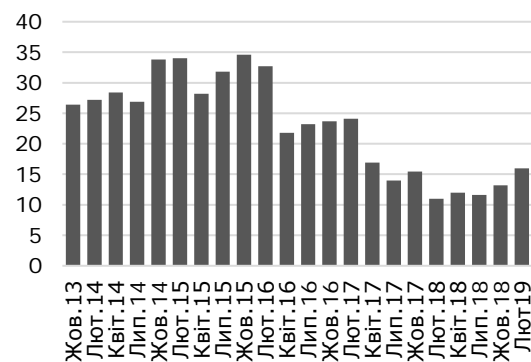
Регуляторний клімат

В IV-му кварталі несприятливий регуляторний клімат перемістився з четвертого на п'яте місце у рейтингу перешкод ведення бізнесу. Частка керівників, на думку яких, несприятливий регуляторний клімат, був вагомою перешкодою зростання обсягу виробництва, практично не змінилась, зменшившись статистично не суттєво до 35,5% з 36,1% у III-му кварталі. Зменшення значення композитного показника¹ відбулось за рахунок зменшення двох його компонентів. Значення показника «високий регуляторний тиск» зменшилось на 2,6 в.п. Значення показника «часті зміни в економічному законодавстві» зменшилось на 5 в.п.

Індекси ділового середовища

Рівень невизначеності щодо очікуваних змін ділового середовища, %

Регуляторний клімат для підприємств різних розмірів						
	До 50 чол.		51-250 чол.		251 і більше чол.	
	III кв	IV кв	III кв	IV кв	III кв	IV кв
Несприятливий регуляторний клімат	44,6	41,4	30,8	29,2	25,9	32,8
Високий регуляторний тиск	23,8	17,3	21,2	18,9	11,1	17,2
Часті зміни економічного законодавства	11,5	4,7	9,6	6,3	11,1	6,9
Корупція	21,5	24,4	6,7	10,5	11,1	12,1

¹ Композитний показник несприятливого регуляторного клімату складається з трьох компонентів: (1) високий регуляторний тиск, (2) часті зміни в законодавстві та (3) корупція, і відображає частку респондентів, які вибрали принаймні один з перерахованих вище факторів.

Але, разом з тим, значення показника «корупція» зросло на 2,9 в.п.

Композитний показник «несприятливий регуляторний клімат» має різні значення для підприємств різних розмірів. У IV-му кварталі найбільше значення даного показника для малих підприємств – 41,4%, для середніх підприємств – 29,2% та великих – 32,8%.

У порівнянні з минулим кварталом, значення цього показника збільшилось для великих підприємств (див. таблицю праворуч).

Аналізуючи динаміку складових комбінованого показника «несприятливий регуляторний клімат», відзначимо різну динаміку для підприємств різних розмірів. Зокрема «високий регуляторний тиск» зменшився для малих та середніх підприємств на 6,5 та 2,3 в.п. відповідно, але збільшився для великих підприємств на 6,1 в.п..

«Часті зміни в економічному законодавстві» є перешкодою у веденні бізнесу для 4,7% малих підприємств, 6,3% середніх та 6,9% великих підприємств. На відміну від попереднього кварталу, спостерігається значне зменшення частки тих, для кого це є перешкодою – для малих підприємств значення зменшилось на 6,8 в.п., для середніх на 3,3 в.п, для великих на 4,2 в.п.

Значення показника «Корупція» як перешкоди зросло, проте не дуже суттєво для підприємств усіх розмірів: для малих до 24,4% або на 2,9 в.п.; для середніх – до 10,5 або 3,8 та для великих до 12,1% або на 1 в.п.

Для підприємств усіх розмірів в структурі комбінованого показника «несприятливий регуляторний клімат», як і в попередньому кварталі, найбільшу вагу має «високий регуляторний тиск», а найменшу вагу «часті зміни в економічному законодавстві» (попереднього кварталу «корупція»).

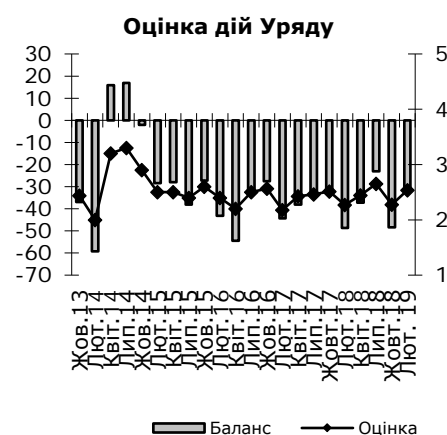
Оцінка економічної політики Уряду

За п'ятибальною шкалою, середня оцінка, яку дали респонденти економічній політиці Уряду в IV-му кварталі 2018 року підвищилася в порівнянні з попереднім кварталом з 2,27 до 2,53 бали. Це відбулося через збільшення частки тих, хто позитивно оцінює діяльність Уряду до 14,4% (з 9,2% у III-му кварталі%) та зменшення частки «песимістів» - до 45,5% (з 57,6% у III-му кварталі%). Однак, слід відмітити збільшення частки тих, хто вагався з відповіддю з 33,2% у III му кварталі до 40,1% у IV-му кварталі

Клімат на ринку запозичень

У IV-му кварталі 2018 р. у порівнянні з III-м кварталом, частка менеджерів, які вважають, що банки готові надавати кредити такому підприємству як їхнє, знизилась як для короткострокових кредитів, так і для довгострокових. Для короткострокових частка зменшилась з 80,7% на 75,6% (на 5,1 в.п.), а для довгострокових відповідно з 75,7% до 67,5% (на 7,9 в.п).

Також потрібно зазначити що разом з цим також зменшилась і частка керівників які вважають, що вони можуть дозволити собі взяти кредити як короткострокові (з 36,2% до 29,4% на 6,8 в.п.), так і довгострокові (з 41,4% до 36,8% , на 4,6 в.п.).

ВИРОБНИЧІ ПОКАЗНИКИ

Значення індексу змін виробництва зменшилось з 0,23 у III-му кварталі до 0,12 у IV-му кварталі. Це сталося за рахунок майже двократного зростання частки тих, хто відмітив зменшення обсягів виробництва (з 12,8% у III-му кварталі до 23,3% у IV-му кварталі). Одночасно зменшилась частка тих, підприємств, де не відбулося зміни в обсягах виробництва (з 55,5% до 46,2% відповідно). В свою чергу частка тих, хто очікував зростання виробництва скоротилась незначно — з 32,0% в III-му кварталі до 30,5% в IV-му. Незважене значення індексу змін виробництва становить 0,07. Значення даного індексу відрізняються для підприємств різних розмірів, що ми і розглянемо далі.

Найменше та від'ємне значення індекс змін виробництва має для найбільших підприємств та становить -0,06 (0,29 у III-му кварталі). Також від'ємним є значення для найменших підприємств (до 50 працюючих) -0,03 (0,11 у III-му кварталі). Для середніх підприємств (51-250 працюючих) індекс не відрізняється від попереднього кварталу та становить 0,15. Для нижнього сегменту великих підприємств (251-500 працівників) значення індексу змін виробництва становить 0,33 (0,45 за попередній період) та для середнього сегменту великих підприємств (501-1000 працівників) значення даного індексу дорівнює 0,09 (0,64 у III-му кварталі)

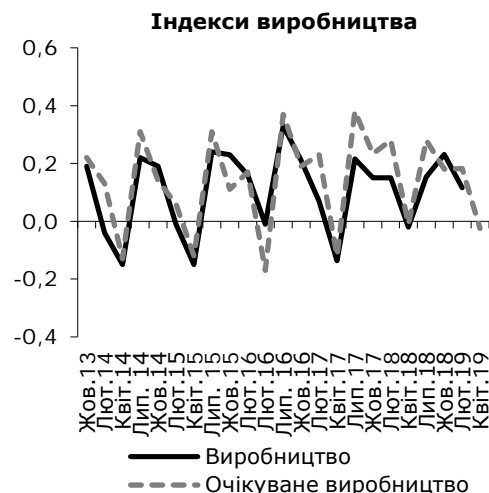
Значення індексу змін виробництва відрізняється для різних галузей. Найкращим значення індексу є для підприємств деревообробної галузі (0,29). Також високим воно є для підприємств галузі легкої промисловості та поліграфії (0,20). Для важкої промисловості значення становить 0,08, а для машинобудування – 0,05. Для харчової галузі індекс дорівнює нулю,

Значення індексу змін виробництва також є різним і для різних форм власності. Найвищим значення цього індексу є для державних підприємств (0,29), для приватизованих підприємств значення індексу змін виробництва дорівнює 0,09, а для приватних підприємств значення індексу є від'ємним -0,02. Для цієї групи вони також суттєво змінились порівняно до III-го кварталу (на 16 в.п.), тоді як для державних та приватизованих зміни показника становлять відповідно 11 в.п та 15 в.п.).

Протягом наступних трьох місяців керівники підприємств очікують різке уповільнення темпів зростання обсягів виробництва, індекс очікуваних змін виробництва став від'ємним та становить -0,02 (0,18 III-му кварталі). Проте, варто зазначити, що подібне падіння є в цілому характерним за попередніми спостереженнями. Частка керівників підприємств, які планують збільшити обсяги виробництва у наступному кварталі порівняно до поточного кварталу становить 18,9%; майже вдвічі збільшилась частка тих, хто планує зменшення виробництва (з 13,0% до 27,7%). Та більш ніж половина менеджерів – 53,4% не планує змінювати обсяги виробництва в наступному кварталі.

Оцінка очікуваних змін обсягів виробництва відрізняється в залежності від галузі промисловості та розміру підприємства, проте, майже для всіх галузей окрім важкої (0,04) та легкої (0,03) промисловості є від'ємним. Найнижчим значення індексу є для машинобудування -0,21.

У IV-му кварталі виробничі плани відрізняються для підприємств різних розмірів. Для та середніх (51-250 працюючих) та найбільших підприємств значення індексу є додатним та становить 0,28 та 0,25 відповідно. Для всіх інших підприємств значення є від'ємним. Найгіршим є індекс для самих менших підприємств (до 50 працюючих) -0,26.

Попит, реалізація, нові замовлення

Внутрішній попит. Індекс змін внутрішнього попиту у IV-му кварталі дещо зріс та становить 0,14 (0,10 у III-му кварталі). Майже половина опитаних (49,1%) керівників підприємств зазначили, що внутрішній попит не змінився. Збільшилася частка тих, хто повідомив про збільшення внутрішнього попиту 30,3% та зменшилась частка тих, хто відмітив зменшення 20,6% (28,8% та 21% відповідно у III-му кварталі).

Майже вдвічі до 13,7% (з 31,5% у III-му кварталі) зменшилась частка керівників підприємств, які очікують збільшення внутрішнього попиту. Також збільшилась частка тих, хто вважає що внутрішній попит не зміниться до 66,5% (з 51,5%) та частка тих що очікують на зменшення попиту 19,8% (було 17,0%). Таким чином, значення індексу очікуваних змін внутрішнього попиту є від'ємним та становить -0,04.

Зовнішній попит. Значення індексу змін зовнішнього попиту дещо підвищилось та становить 0,10 (0,07 III-му кварталі).

На 7 в.п. збільшилась частка керівників які вважають, що зовнішній попит не змінився – 70,9%. Але при цьому зменшилась частка тих, хто вважає що внутрішній попит збільшився 19,4% (з 22,9% у III-му кварталі) та 9,7% (з 13,3%) хто повідомив про зменшення зовнішнього попиту

У наступні три місяці більшість опитаних менеджерів (75,8%) не очікують змін зовнішнього попиту, лише 11,8% очікує збільшення зовнішнього попиту та 12,4% очікує на зменшення зовнішнього попиту. Зважене значення індексу очікуваних змін внутрішнього попиту становить 0,02, а не зважене -0,01, що означає різницю даного індексу серед підприємств різних розмірів. Серед малих підприємств (до 50 працюючих) та для середнього сегменту великих підприємств (501-1000 працівників) значення даного індексу є від'ємним та складає -0,15 та -11 відповідно. Для нижнього сегменту великих підприємств (251-500 працівників) значення індексу очікуваних змін внутрішнього попиту є найбільшим та становить 0,22; для найбільших підприємств – 0,06 та для середніх підприємств (51-250 працюючих) - 0,03

Продаж. 43,4% опитаних менеджерів вважають що обсяги реалізованої продукції не зменшились у порівнянні з III-м кварталом 2018 року. 33,8% повідомляють про збільшення обсягів продажів та 22,8% відмітили зменшення обсягів реалізації (що є більшим показником ніж у III-му кварталі (14,4%)) Значення індексу змін продажів становить 0,14 (0,24 у III-му кварталі).

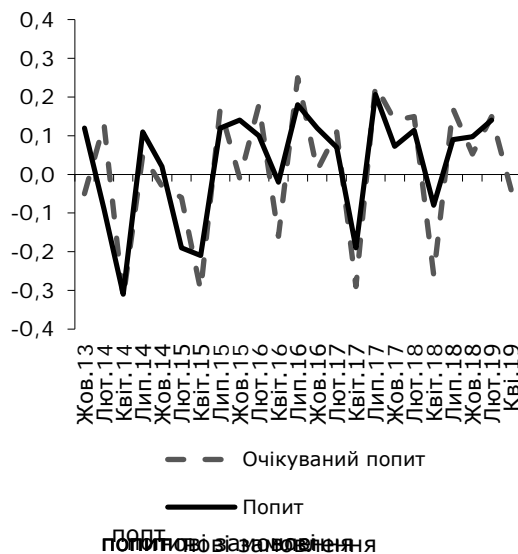
У наступні три місяці 21,9% менеджерів очікують збільшення обсягів продажу, 46,1% не очікують змін обсягів продажу та 32,0% очікують зменшення обсягів продажів. Значення індексу очікуваних змін продажів становить -0,05.

Нові замовлення. У IV-му кварталі 2018 р. значення індексу змін нових замовлень значно зменшилось (з 0,21 у III-му кварталі) та становить 0,13. При цьому 51,1% керівників підприємств зазначили, що кількість нових замовлень не змінилась, 26,5% вказали, що ця кількість збільшилась та 16,4% зазначили, що кількість нових замовлень зменшилась.

У IV-му кварталі збільшилась частка тих, у кого немає портфелю замовлень до 5,2% із 3,6% у III-му кварталі.

У наступному кварталі 20,7% менеджерів очікує, що кількість нових замовлень збільшиться, 59,0% менеджерів не очікують змін кількості замовлень та 20,3% очікує, що кількість нових замовлень зменшиться. Значення індексу очікуваних змін нових замовлень становить 0,04.

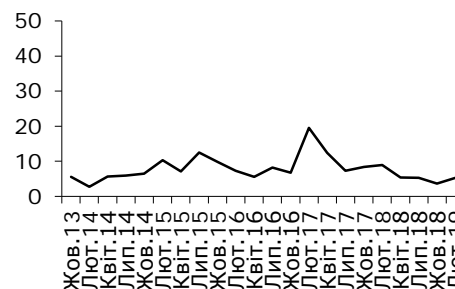
Внутрішній попит

Попит

Очікуваний попит

Немає портфелю замовлень, % підприємств

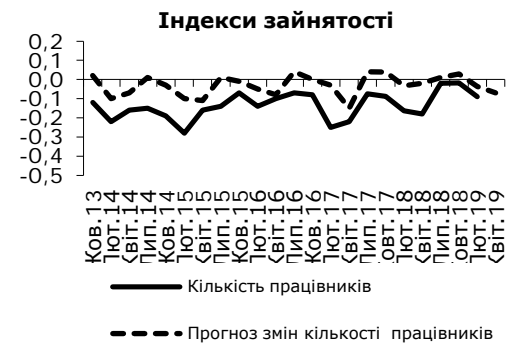
Зайнятість та ринок праці

Зайнятість. У IV-му кварталі 2018 року 8,7% опитаних керівників зазначили збільшення рівня зайнятості на підприємстві, 20,0% вказали на зменшення рівня зайнятості та 71,3% опитаних керівників зазначили відсутність змін рівня зайнятості на підприємстві. Значення індексу змін зайнятості продовжує залишатися від'ємним та становить -0,09.

У наступні три місяці 80,4% керівників підприємств зазначили, що не очікують змін рівня зайнятості, 6,0% очікують підвищення рівня зайнятості та 13,6% очікують на зниження рівня зайнятості.

Значення індексу очікуваних змін зайнятості зменшилося з -0,04 (у III-му кварталі) до -0,07 (у IV-му кварталі).

Ринок праці. На думку опитаних керівників підприємств існують труднощі з пошуком як кваліфікованих працівників, так і некваліфікованих. Однак кваліфікованих працівників у поточному кварталі, як і у всіх попередніх кварталах знайти важче. Індекс труднощів при пошуку кваліфікованих працівників у IV-му кварталі становить зріс до 0,61 з 0,52 у III-му кварталі. Відповідний індекс для некваліфікованих працівників практично не змінився та дорівнює 0,38 (0,37 у III-му кварталі).

Перешкоди зростанню виробництва

У IV-му кварталі 2018 року найбільш суттєвою перешкодою

зростанню виробництва, як і в попередньому кварталі є «низький попит». Частка керівників підприємств для яких низький попит є

перешкодою збільшилась до 61,1% з 57,6% у III-му кварталі. На другому місці у рейтингу перешкод «проблеми ліквідності». При цьому, на відміну від попереднього кварталу, де частка опитаних менеджерів, на думку яких проблеми ліквідності є перешкодою зростанню виробництва зменшилась, у IV-му значення знову підвищилось до 52,9%. Третьою перешкодою 40,7% респондентів назвали «високий конкурентний тиск» (хоча його значення зменшилось на 2 в.п., на відміну від попередніх двох кварталів). Четверте місце у рейтингу перешкод займає «несприятлива політична ситуація» (36,1%). П'яте та шосте місця у рейтингу займають перешкоди «несприятливий регуляторний клімат» (35,5% на відміну від III-го кварталу, коля ця перешкода посіла четверте місце) та «надмірне оподаткування» (30,1%), відповідно.

Найменш вагомими перешкодами для підприємств були «проблеми з зміни в економічному законодавстві» (5,7%) та «проблеми з енергопостачанням» (5,4%).

У IV-му кварталі 2018 року значення перешкод зростанню виробництва відрізняється в залежності від розміру підприємства. Перешкода «низький попит» є більш значущою для малих та середніх підприємств (66,9% та 61,1% відповідно), а для великих підприємств становить 48,3%. Перешкода «проблеми ліквідності», як і у попередньому кварталі має найбільшу вагу для підприємств середнього розміру – 65,3%; але при цьому змінився розподіл для малих та великих підприємств (44,9% та 50,0% відповідно). «Високий конкурентний тиск» має майже однакове значення для середніх та великих підприємств (41,1% та 41,4% відповідно) та дещо менше для маленьких підприємств – 40,2%

Перешкоди зростанню виробництва				
	II 18	III 18	IV 18	IV 18 до III 18
Низький попит	53,9	57,6	61,1	3,4
Проблеми ліквідності	60,5	49,0	52,9	3,9
Високий конкурентний тиск	42,2	42,7	40,7	-2,0
Несприятлива політична ситуація	27,5	27,8	36,1	8,3
Несприятливий регуляторний клімат:				
Високий регуляторний тиск	25,6	36,1	35,5	-0,7
Корупція	15,1	20,5	17,9	-2,6
Зміни в економічному законодавстві	7,8	10,8	5,7	-5,0
Надмірне оподаткування	33,3	29,5	30,0	0,5
Недостатньо кваліфікованих працівників	23,6	33,3	25,7	-7,6
Недостатньо сировини	25,6	31,3	24,3	-7,0
Високі ставки кредитів	24,4	29,5	23,6	-5,9
Застарілі технології	13,2	11,8	12,9	1,1
Доступність кредитів	5,8	5,9	7,9	2,0
Брак виробничих потужностей	19,0	10,4	6,1	-4,3
Проблеми з енергопостачанням	9,7	7,3	5,4	-1,9

ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ

Ціни

У IV-му кварталі 2018 року 56,3% опитаних керівників зазначили, що ціни на сировину та матеріали зросли, 39,4% вважає, що ціни залишилися на тому ж рівні, що і у попередньому кварталі та 4,3% зазначили, що ціни на сировину та матеріали зменшилися. Значення індексу змін ціни сировини та матеріалів дещо зменшилось та становить 0,56 (у III-му кварталі було 0,59).

У IV-му кварталі 2018 року значення ІНДЕКСУ ЦІН РЕАЛІЗАЦІЇ продовжило зниження та становить 0,36 (0,37 у III-му кварталі). 58,8% зазначили, що ціни реалізації готової продукції не змінилися, 38,4% зазначили, що ціни зросли та 2,7% вказали на те, що ціни зменшилися.

На наступні три місяці менеджери передбачають уповільнення росту цін як на сировину так і на готову продукцію. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІНИ СИРОВИНИ ТА МАТЕРІАЛІВ становить 0,41. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН РЕАЛІЗАЦІЇ становить 0,26 (у III-му кварталі ці значення становили 0,39 та 0,21 відповідно).

Прибутковість

У IV-му кварталі за оцінками 65,9% менеджерів, фінансові результати підприємств не змінилися. Разом з тим 14,1% керівників підприємств зазначили покращення фінансових результатів проти 19,9%, які вказали на погіршення прибутковості. Зважене значення ІНДЕКСУ ПРИБУТКОВОСТІ становить -0,01, а не зважене -0,22. Різниця між зваженим та незваженим значенням означає, що даний індекс має різні значення для підприємств різного розміру. Значення ІНДЕКСУ ПРИБУТКОВОСТІ для середніх та великих підприємств близьке до нуля та становить 0,06 та 0,05 відповідно. Серед маленьких підприємств значення ІНДЕКСУ ПРИБУТКОВОСТІ є від'ємним та становить -0,04.

У галузевому розрізі показники прибутковості також відрізняються. Додатним це значення є лише для підприємств деревообробної промисловості (0,13). Для паперової галузі воно дорівнює нулю. Для всіх інших значення є від'ємним. Найбільш наближеним до нуля значення є для машинобудування -0,02 та харчової промисловості -0,03. Для важкої промисловості це значення становить -0,23

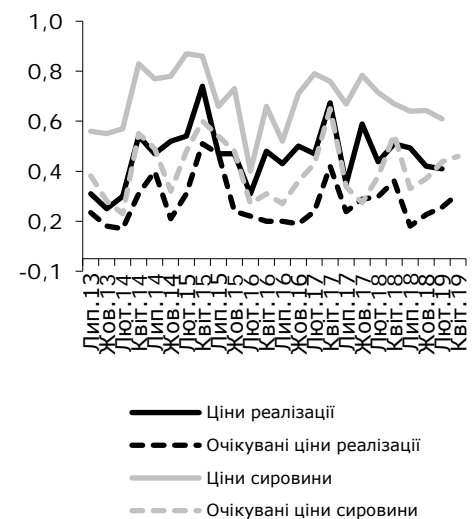
На I-й квартал 2019 року більшість керівників підприємств не очікують змін прибутковості – 63,1%. Майже вдвічі збільшився відсоток тих, хто очікує зниження прибутковості – 24,2% (у попередньому кварталі цей показник був 14,2%) та 12,7% очікують на збільшення прибутків. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРИБУТКОВОСТІ становить -0,07.

Конкурентний тиск

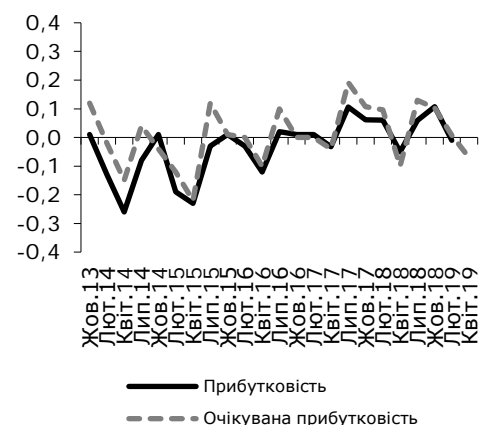
На думку керівників підприємств, загальний рівень конкурентного тиску з боку вітчизняних товаровиробників у IV-му кварталі збільшився в порівнянні з III-м кварталом до 0,23 (0,08 у III-му кварталі). У розрізі галузей, конкурентний тиск є приблизно однаковим: будівельні матеріали – 0,29, харчова та легка промисловість – 0,28, паперова галузь – 0,24. Найменше відчувають конкурентний тиск з боку вітчизняних товаровиробників підприємства машинобудування (-0,17).

Також спостерігається подальше зменшення конкурентного тиску з боку товаровиробників з країн СНД до -0,18 (-0,15 у попередньому кварталі), проте дещо збільшився тиск з боку інших товаровиробників, хоча саме значення залишається від'ємним -0,10 (-0,20 у III-му кварталі). Таким чином, головними конкурентами українських підприємств на внутрішньому ринку є вітчизняні виробники: 36,8% опитаних керівників зазначили високий рівень конкурентного тиску з їхнього боку.

Індекси цін

Індекси прибутковості

Додаток 1: Методологія

Проект "Ділова думка" - це моніторинг, прогнозування та аналіз економічної активності в країні за допомогою інформації, отриманої "з перших рук" - безпосередньо від представників ділових кіл.

Мета проекту полягає у виявленні впливу економічної політики на розвиток бізнесу в Україні шляхом моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств.

Для досягнення мети проекту ми використовуємо широко знаний в світовій практиці метод кон'юнктурних досліджень. Метод кон'юнктурних досліджень є добре відомим у світі інструментом для збору інформації про цикл економічної активності. Пріоритет тут віддається змінним, які вимірюють ранні стадії процесу виробництва (наприклад, нові замовлення, попит), здатні швидко реагувати на зміни в економічній діяльності (наприклад, запаси), та вимірюють ділові очікування або є чутливими до очікувань (наприклад, загально-економічна ситуація).

Результатом кон'юнктурних досліджень є коротка, "стиснута" картина економіки або окремого сектору, своєчасні підказки відносно економічних тенденцій в коротко- та середньостроковій перспективі, майбутні "поворотні" точки циклу економічної активності.

Завдання проекту полягають в отриманні незалежних та достовірних даних про економічну ситуацію на мікрорівні, визначенні пріоритетних проблем, з якими стикаються суб'єкти господарювання, наданні об'єктивної та неупередженої оцінки та прогнозу ділового клімату та економічних тенденцій.

В дослідженні кон'юнктури підприємств використовуються наступні показники:

Індекс змін ділового середовища – вимірює оцінки керівників підприємств щодо змін середовища для ведення бізнесу за останні шість місяців;

Індекс очікуваних змін ділового середовища – вимірює очікування керівників підприємств щодо змін ділового середовища для ведення бізнесу в наступні шість місяців.

Індекс змін фінансово-економічної ситуації підприємства – вимірює оцінки керівників підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві за останні шість місяців;

Індекс очікуваних фінансово-економічної ситуації підприємства – вимірює очікування керівників підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації на опитаних підприємствах в наступні шість місяців

Індекс поточного стану (якості) ділового середовища – вимірює оцінки керівників підприємств щодо поточного стану середовища для ведення бізнесу.

Індекс поточного стану (якості) фінансово-економічної ситуації – вимірює оцінки керівників підприємств щодо поточного стану фінансово-економічної ситуації на підприємстві.

Агрегований показник перспектив промисловості (*industrial confidence indicator*) розраховується як середнє арифметичне індексів очікуваних змін виробництва, оцінки обсягу нових замовлень та оцінки запасів готової продукції (останній зі знаком мінус).

Загальний показник "несприятливий регуляторний клімат" складається з трьох компонентів: (1) високий регуляторний тиск, (2) часті зміни в законодавстві та (3) корупція, і відображає частку респондентів, які вибрали принаймні один з перерахованих вище факторів.

Індeksi конкурентного тиску – вимірює оцінки конкурентного тиску протягом останніх 3-х місяців.

Всі індeksi рахуються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі 100 респондентів 20 вказали на зростання виробництва, 50 респондентів звітували про його скорочення, і 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, де зросло виробництво, є більшою (меншою), ніж кількість тих, де виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з ймовірністю помилки 5%.

За більш детальною інформацією про характеристики вибірки, структуру анкети, методологію обрахунку індексів та за повними даними дослідження звертайтеся до Оксани Кузяків kuziakiv@ier.kyiv.ua.

Додаток 2: Вибірка

Вибірка дослідження базується на панелі, яка використовується для Квартального Опитування Підприємств та включає 300 підприємств обробної промисловості, розташованих в чотирьох регіонах України. Рівень відповідей у IV-му кварталі 2018 року становить 94,0%. Структура вибірки відображає структуру панелі. Підприємства розташовані в Київській, Львівській, Харківській, Одеській, Хмельницькій, Сумській, Тернопільській, Рівненській, Вінницькій та Івано-Франківській областях. Близько 76% підприємств знаходяться в обласних центрах, та 24% представляють інші населені пункти.

Ми виділяємо такі групи підприємств за розміром: малі (до 50 працівників), середні (51-250 працівників), великі середні (251-500 працівників), великі (501-1000 працівників) та найбільші (понад 1000 працівників). Іноді, коли немає суттєвих між групових відмінностей, три останні групи називаються групою великих підприємств.

У вибірку входять підприємства машинобудування, будівельних матеріалів, обробки деревини, легкої промисловості, харчової промисловості, поліграфії та важкої промисловості та інші.

Структура вибірки в IV-му кварталі 2018 року, % підприємств

Галузі промисловості, %		Регіони (області), %		Кількість працівників, %	
	Q4'18				Q4'18
Важка ² промисловість	11,0	Львівська	11,0	Менше 50	45,4
Машинобудування	20,2	Київська	22,0	51 — 250	34,0
Обробка деревини	6,0	Харківська	23,0	251 — 500	10,6
Будівельні матеріали	8,9	Вінницька	7,1	501 — 1000	3,9
Легка промисловість	12,4	Хмельницька	12,8	Більше 1000	6,0
Харчова промисловість	24,1	Сумська	5,7		
Поліграфія	8,9	Одеська	4,3		
Інше	8,5	Тернопільська	2,5		
		Рівненська	7,1		
		Івано-Франківська	4,6		

² До важкої промисловості ми відносимо металургію, хімічну, нафтохімічну та паливну промисловість.

Додаток 3: Основні показники кон'юнктури промислового сектору (лютий 2019 року)

Назва показника (індекси)	За розміром				За галузями							
	Всі	Малі	Середні	Великі	Важка	Машбуд	Дереобр	Будмат	Легка	Харчова	Поліграфії	Інші
Оцінка ділового середовища	-0,04	+0,01	-0,12	0,00	-0,06	-0,22	+0,12	-0,21	+0,12	+0,11	-0,13	-0,04
Очікувані зміни ділового середовища	+0,23	+0,27	+0,21	+0,18	+0,27	+0,07	+0,31	+0,10	+0,57	+0,28	+0,00	+0,17
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,08	-0,07	-0,15	-0,03	-0,13	-0,21	+0,06	-0,17	+0,00	+0,03	-0,17	-0,17
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	+0,28	+0,22	+0,28	+0,31	+0,38	+0,21	+0,27	+0,14	+0,45	+0,25	+0,06	+0,26
Виробництва	+0,12	-0,03	+0,15	+0,17	+0,08	+0,05	+0,29	+0,04	+0,20	0,00	+0,20	-0,12
Очікуваних змін виробництва	-0,02	-0,26	-0,02	+0,18	+0,04	-0,21	-0,13	-0,20	+0,03	-0,06	-0,08	-0,05
Внутрішнього попиту	+0,14	+0,02	+0,07	+0,21	+0,19	+0,14	+0,24	0,00	-0,06	+0,15	+0,20	-0,13
Очікуваних змін внутрішнього попиту	-0,04	-0,13	-0,05	+0,06	+0,08	-0,10	-0,07	-0,24	0,00	-0,05	+0,05	-0,14
Зовнішнього попиту	+0,10	-0,05	+0,11	+0,26	+0,16	+0,18	-0,11	0,00	+0,04	+0,15	+0,18	-0,07
Очікуваних змін зовнішнього попиту	+0,02	-0,15	+0,03	+0,10	+0,11	-0,19	+0,14	0,00	0,00	+0,04	0,00	0,00
Продажів	+0,14	+0,06	+0,17	+0,12	+0,11	+0,09	+0,35	+0,04	+0,20	+0,09	+0,16	-0,04
Очікуваних змін продажів	-0,05	-0,25	-0,07	+0,16	0,00	-0,25	-0,19	-0,25	+0,06	-0,06	-0,04	-0,04
Нових замовлень	+0,13	+0,06	+0,11	+0,19	+0,08	+0,05	+0,18	0,00	+0,12	+0,17	+0,12	+0,08
Очікуваних змін замовлень	+0,04	-0,15	+0,09	+0,19	0,00	-0,10	+0,31	-0,33	+0,10	+0,17	-0,09	-0,09
Зайнятість	-0,09	-0,11	-0,14	-0,07	-0,15	-0,09	-0,06	-0,27	+0,06	-0,14	-0,12	-0,15
Очікуваних змін зайнятості	-0,07	-0,09	-0,05	-0,09	-0,08	-0,13	-0,07	-0,12	-0,03	-0,06	-0,04	-0,04
Цін сировини	+0,56	+0,38	+0,63	+0,64	+0,69	+0,67	+0,35	+0,62	+0,38	+0,48	+0,50	+0,35
Очікуваних змін цін сировини	+0,41	+0,25	+0,49	+0,53	+0,58	+0,60	+0,31	+0,42	+0,31	+0,27	+0,33	+0,26
Цін реалізації	+0,36	+0,30	+0,38	+0,43	+0,48	+0,32	+0,29	+0,54	+0,35	+0,31	+0,36	+0,27
Очікуваних змін цін реалізації	+0,26	+0,18	+0,28	+0,38	+0,29	+0,31	+0,38	+0,38	+0,13	+0,26	+0,17	+0,10

Назва показника (індекси)	За розміром				За галузями							
	Всі	Малі	Середні	Великі	Важка	Машбуд	Дереобр	Будмат	Легка	Харчова	Поліграфії	Інші
Фінансові результати (прибутковість)	-0,01	-0,16	+0,01	+0,05	-0,23	-0,02	+0,13	-0,23	-0,09	-0,03	0,00	0,00
Очікувані зміни фінансових результатів (прибутковості)	-0,07	-0,26	-0,08	+0,11	-0,08	-0,17	-0,14	-0,17	-0,16	0,00	-0,23	-0,10
Конкурентний тиск з боку вітчизняних виробників	+0,23	+0,11	+0,26	+0,27	+0,17	-0,17	+0,18	+0,29	+0,28	+0,28	+0,24	+0,46
Конкурентний тиск з боку виробників країн СНД	-0,18	-0,37	-0,14	-0,08	-0,18	-0,24	-0,20	-0,25	+0,10	-0,38	-0,39	-0,11
Конкурентний тиск з боку іноземних виробників	-0,10	-0,33	-0,09	+0,10	-0,10	-0,16	-0,20	-0,26	+0,20	-0,29	-0,59	+0,22

Додаток 4: Рейтинг перешкод зростанню виробництва (лютий 2019 року)

Перешкоди зростанню виробництва	За розміром				За галузями							
	Всі	Малі	Середні	Великі	Важка	Машбуд	Дереобр	Будмат	Легка	Харчова	Поліграфії	Інші
Недостатньо кваліфікованих працівників	25,7	18,9	30,5	32,8	35,5	46,4	35,3	32,0	17,1	16,4	16,0	0,0
Недостатньо замовлень/обсягів реалізації/ низький попит на продукцію	61,1	66,9	61,1	48,3	48,4	67,9	52,9	56,0	60,0	59,7	72,0	66,7
Недостатньо сировини/ матеріалів	24,3	20,5	29,5	24,1	38,7	33,9	17,6	16,0	20,0	26,9	12,0	8,3
Проблема ліквідності / брак обігових коштів	52,9	44,9	65,3	50,0	58,1	60,7	41,2	68,0	42,9	47,8	68,0	33,3
Несприятлива політична ситуація	36,1	35,4	35,8	37,9	51,6	42,9	23,5	16,0	48,6	23,9	28,0	54,2
Недостатньо виробничих потужностей	6,1	4,7	7,4	6,9	0,0	7,1	5,9	8,0	5,7	9,0	4,0	4,2
Доступність кредитів	7,9	7,1	10,5	5,2	3,2	12,5	5,9	4,0	5,7	9,0	4,0	12,5
Корупція	17,1	24,4	10,5	12,1	16,1	3,6	47,1	12,0	31,4	19,4	4,0	20,8
Проблеми з енергопостачанням	5,4	6,3	4,2	5,2	9,7	5,9	5,9	8,0	5,7	3,0	4,0	4,2
Високий регуляторний тиск (нечітке законодавство, перевірки, бюрократичність процедур)	17,9	17,3	18,9	17,2	19,4	8,9	35,3	20,0	20,0	17,9	20,0	16,7
Рівень податків	30,0	37,0	24,2	24,1	38,7	16,1	23,5	36,0	34,3	35,8	16,0	41,7
Застарілі технології	12,9	15,7	12,6	6,9	3,2	14,3	11,8	12,0	1,4	14,9	20,0	12,5
Висока ставка кредитів	23,6	18,9	22,1	36,2	29,0	23,2	29,4	32,0	5,7	32,8	12,0	16,7
Часті зміни економічного законодавства	5,7	4,7	6,3	6,9	3,2	5,4	5,9	8,0	11,4	4,5	8,0	0,0
Високий рівень конкуренції	40,7	40,2	41,1	41,4	35,5	21,4	41,2	44,0	45,7	55,2	36,0	45,8
Інше	3,9	3,9	2,1	6,9	6,5	3,6	0,0	0,0	2,9	1,5	8,0	12,5

Додаток 5. Основних показників (індекси) за останні 13 періодів спостережень

Назва показника (індекси)	2015	2016				2017				2018			
	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
Оцінка ділового середовища	-0.26	-0.24	-0.20	-0.18	-0.30	-0.09	-0.15	-0.17	-0.15	-0.13	-0.08	-0.02	-0,04
Очікувані зміни ділового середовища	0.09	0.22	-0.02	-0.01	+0.01	+0.25	+0.23	+0.15	+0.13	+0.27	+0.22	+0.15	+0,23
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0.24	-0.29	-0.13	-0.14	-0.23	-0.15	-0.06	-0.05	-0.06	-0.13	-0.08	+0.06	-0,08
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	+0.17	+0.37	+0.07	+0.06	+0.07	+0.39	+0.26	+0.22	+0.23	+0.37	+0.39	+0.24	+0,28
Виробництва	+0.16	-0.01	+0.33	+0.21	+0.07	-0.14	+0.22	+0.15	+0.15	-0.02	+0.15	+0.23	+0,12
Очікуваних змін виробництва	-0.17	+0.37	+0.19	+0.23	-0.12	+0.38	+0.23	+0.28	-0.01	+0.28	+0.18	+0.18	-0,02
Внутрішнього попиту	+0.10	-0.02	+0.18	+0.12	+0.07	-0.19	+0.21	+0.07	+0.11	-0.08	+0.09	+0.10	+0,14
Очікуваних змін внутрішнього попиту	-0.16	+0.25	+0.01	+0.11	-0.29	+0.23	0.14	+0.15	-0.26	+0.17	+0.05	+0.15	-0,04
Зовнішнього попиту	0.00	-0.07	0.00	-0.01	-0.07	-0.10	+0.07	+0.06	+0.01	+0.01	+0.05	+0.07	+0,10
Очікуваних змін зовнішнього попиту	-0.03	0.07	-0.04	+0.10	-0.07	+0.07	+0.03	+0.10	-0.09	+0.05	+0.06	+0.16	+0,02
Продажів	+0.16	-0.02	+0.33	+0.21	+0.11	-0.16	+0.30	+0.16	+0.20	-0.01	+0.21	+0.24	+0,14
Очікуваних змін продажів	-0.16	+0.42	+0.18	+0.21	-0.21	+0.42	+0.24	+0.30	-0.10	+0.33	+0.22	+0.19	-0,05
Нових замовлень	-0.01	-0.05	+0.22	+0.06	+0.09	-0.02	+0.29	+0.21	+0.14	+0.03	+0.21	+0.21	+0,13
Очікуваних змін замовлень	+0.02	+0.39	+0.18	+0.18	+0.02	+0.44	+0.27	+0.25	0.00	+0.38	+0.25	+0.18	+0,04
Зайнятість	-0.14	-0.10	-0.07	-0.08	-0.25	-0.22	-0.07	-0.09	-0.16	-0.18	-0.02	-0.02	-0,09
Очікуваних змін зайнятості	-0.08	+0.04	0.00	-0.03	-0.15	+0.04	+0.04	-0.03	-0.02	+0.01	+0.03	-0.04	-0,07
Цін сировини	+0.35	+0.61	+0.47	+0.66	+0.74	+0.71	+0.62	+0.73	+0.66	+0.62	+0.59	+0.59	+0,56
Очікуваних змін цін сировини	+0.26	+0.22	+0.31	+0.38	+0.60	+0.29	+0.22	+0.33	+0.50	+0.28	+0.32	+0.39	+0,41
Цін реалізації	+0.26	+0.43	+0.38	+0.45	+0.42	+0.62	+0.30	+0.54	+0.39	+0.46	+0.44	+0.37	+0,36
Очікуваних змін цін реалізації	+0.15	+0.15	+0.14	+0.19	+0.37	+0.19	+0.24	+0.25	+0.31	+0.13	+0.18	+0.21	+0,26

Фінансові результати (прибутковість)	-0.03	-0.12	+0.02	+0.01	+0.01	-0.03	+0.11	+0.06	+0.06	-0.05	+0.06	+0.11	-0,01
Очікувані зміни фінансових результатів (прибутковості)	-0.10	+0.10	0.00	+0.00	-0.04	+0.19	+0.11	+0.10	-0.10	+0.13	+0.10	+0.01	-0,07
Назва показника(індекси)	2015	2016				2017				2018			
	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
Конкурентний тиск з боку вітчизняних виробників	+0.13	+0.12	+0.21	+0.15	+0.12	+0.19	+0.16	+0.38	+0.20	+0.29	+0.23	+0.08	+0,23
Конкурентний тиск з боку виробників Росії/СНД	-0.24	-0.18	-0.23	-0.18	-0.26	-0.31	-0.39	-0.18	-0.27	-0.10	-0.12	-0.15	-0,18
Конкурентний тиск з боку іноземних виробників	-0.18	-0.10	-0.14	-0.18	-0.15	-0.29	-0.28	-0.16	-0.28	-0.05	-0.04	-0.20	-0,10